

Prof. dr hab. Marek Zrałek

Katowice, 15.09.2012

Instytut Fizyki,

Uniwersytet Śląski

Recenzja książki Pawła E. Tomaszewskiego „Powrót. Rzec o Janie Czochralskim”

Książka autorstwa Pawła E. Tomaszewskiego „Powrót - Rzec o Janie Czochralskim” przedstawia dorobek naukowy i, nie mniej ważne, losy człowieka w jednym z najgorszych okresów w naszej historii, w I połowie XX wieku. Jedno drugim się przeplata co czyni całą historię niebywale interesującą.

Osiągnięcia naukowe Jana Czochralskiego, późniejszego profesora Politechniki Warszawskiej, znane są szeroko na świecie. Najistotniejsze Jego odkrycie to podanie metody wytwarzania monokryształów powszechnie nazywanej - **metodą Czochralskiego**. Do dnia dzisiejszego tą prostą metodą wytwarza się na świecie monokryształy na skalę przemysłową, w tym monokryształy krzemu służące do produkcji prawie wszystkich układów scalonych, podstawy współczesnych urządzeń elektronicznych. Oprócz tego najbardziej znanego osiągnięcia Profesora było wiele pomniejszych, z których warto wspomnieć o dwóch. Otrzymał stop metali odporny na duże naciski i wysokie temperatury – słynny w tamtym okresie **metal B**, wykorzystywany w kolejnictwie. Podał też specjalną metodę badania domieszek niemetalicznych w stopach polegającą na skanowaniu powierzchni próbek materiału skonstruowanym urządzeniem zwanym **radiomikroskopem**. Był to pierwowzór skaningowego mikroskopu sił atomowych, za który Gerd Binnig i Heinrich Rohrer otrzymali w 1986 r. Nagrodę Nobla z fizyki. Nazwisko Czochralski jest szeroko rozpoznawana na świecie. Można go postawić w grupie najwybitniejszych w historii i najbardziej znanych polskich badaczy obok Mikołaja Kopernika, Marii Skłodowskiej-Curie czy też Mariana Smoluchowskiego.

Oprócz dyskusji dorobku naukowego książka, przedstawia losy Profesora urodzonego w zaborze pruskim (w Kcyni, obecnie woj. Kujawsko-Pomorskie) w 1885 roku. Dzielił tragiczne losy Polaków urodzonych na przełomie wieku, czasu dwóch wojen światowych, odrodzonego państwa Polskiego od 1918 do 1939 roku, trudnego wyzwolenia w 1945 roku i zniewolenia po wojnie. Jego, jak się wydaje ugodowy charakter, pozwalał mu mieć przyjaciół po różnych stronach sporów historycznych. To jednak w tamtych czasach nie było dobrą cechą. Był

posądzany o zdradę i kolaborację z okupantem, osadzony po wojnie w więzieniu, a z braku dowodów, zwolniony po kilku miesiącach. W 1945 r. Senat PW nie przyjął go do pracy. Osiadł z powrotem w rodzinnej Kcyni, gdzie zmarł nagle w 1953 r. Wiele lat Senat PW dyskutował sprawę rehabilitacji Profesora, co ostatecznie nastąpiło w 2011 roku, 58 lat po Jego śmierci.

Recenzowaną książkę o wybitnym polskim chemiku i metaloznawcy, autorze wielu patentów i metod badawczych oraz gorącym zwolenniku współpracy nauki z przemysłem czyta się z zapartym tchem, jest świetnie napisana. Autor podaje wiele ciągle nie rozwikłanych wątków z życia Profesora. Tam gdzie możliwe przytacza dokumenty i relacje osób, które Profesora znały i są lub były świadkami wielu zdarzeń. Ta historia o znaczących dla przemysłu badaniach naukowych, o dramacie człowieka skazanego przez środowisko na zapomnienie i ostatecznie po wielu latach zrehabilitowanego jest bez wątpienia warta szerokiego rozpropagowania. Jej tłumaczenie na język angielski jest bardzo dobrym pomysłem. Wydaje się poza tym, że należy zrobić to na tyle szybko aby zdążyć przed konferencją na temat wzrostu kryształów mającą odbyć się w Warszawie w sierpniu w przyszłym roku. Tematyka konferencji jest ściśle związana z zainteresowaniami prof. Jana Czochralskiego.

Marek Zrałek

=====

Recenzje powinny dotyczyć tekstu przygotowanego do wydania i zawierać następujące informacje:

- * tytuł i stopień naukowy oraz imię i nazwisko recenzenta - Podano
- * jego miejsce pracy - Podano
- * datę wykonania recenzji - Podano
- * oświadczenie o braku konfliktu interesów w odniesieniu do recenzowanej pozycji wydawniczej – Nie ma konfliktu interesów
- * słowną ocenę zawartości i poziomu naukowej publikacji wraz z ewentualnymi uwagami krytycznymi – Oceniono poziom naukowy, uwag krytycznych brak
- * informację, jak blisko nurtu zainteresowań naukowych recenzenta leży jej tematyka (w *głównym nurcie, pobocznym, jest od niego oddalona*) - Zainteresowania recenzenta nie są bezpośrednio związane z tematyką recenzowanej książki
- * końcową, syntetyczną ocenę recenzowanej pozycji na tle innych, znanych recenzentowi, wydanych współcześnie publikacji z tego obszaru; przez zaznaczenie jednej z możliwości: *znakomita*; mieści się wśród 25 % najlepszych wydanych ostatnio pozycji; *bardzo dobra*; mieści się wśród 50 % najlepszych

wydanych ostatnio pozycji; *średnia*; nie jest gorsza od innych wydawanych ostatnio pozycji. (...)" -
Znakomita- mieści się wśród 25 % najlepszych wydanych ostatnio pozycji

Marek Zrałek